

Brød og skuespil

Forlystelsesindustrien i Rom var fyldt med slaver og frigivne. De fleste skuespillere var slaver i begyndelsen af deres karriere, men blev frigivet, hvis de opnåede stor popularitet. Helt samme udsigter havde de professionelle gladiatorer ikke. Nogle havde en kort karriere, og hver sejr betød udsigt til endnu en kamp med risiko for nederlag og død.

De første gladiatorampe fandt sted i 264 f.v.t. ved en senators begravelse, men denne form for begravelsesceremoni endte hurtigt i den rene underholdning, som skulle skaffe arrangørerne popularitet blandt Roms brede befolkning. Cæsar afholdt således i 65 f.v.t. en forestilling med 320 par til ære for sin far, der var død 20 år tidligere. Højdepunktet blev nået i 107, hvor 10.000 gladiatorer kæmpede i Colosseum i 123 dage for at fejre erobringen af Dakien.

Gladiatorerne var oprindeligt krigsfanger, som kæmpede med deres egne våben, men professionelle gladiatorer blev hurtigt populære. De var slaver eller forbrydere, som var blevet dømt til at kæmpe i arenaen. Gladiatorene havde forskellig udrustning og var bevæbnet som nogle af romernes vanskeligste modstandere: samnittere, gallere og thrakere. Andre var netkæmpere, som havde en trefork og dolke. De kæmpede som oftest mod en langt tungere udrustet gladiator med et langt sværd, skjold, hjelm og benskinner.

Gladiatorforestillingerne i Rom og i de største provinsbyer blev ofte forbundet med dyrekampe og henrettelsen af forbrydere af lav social status. Offentlige henrettelser kendes fra de fleste førindustrielle samfund, og deres funktion er væsentlig forskellig fra gladiatorkampenes. De er samfundets hævn over forbrydere, og tilskuerne må derfor være enige om, at det, der foregår, er rigtigt og nødvendigt. Gladiatorforestillingerne var derved også en form for moralsk oprustning ved offentligt at vise resultatet af at sætte sig op mod lov og orden. De var det afgørende bevis på, at Romerriget altid ville sejre både over såvel ydre som indre fjender, og de vilde dyr fra fjerne egne understregede både Romerrigets politiske magt og menneskets magt over naturen.

Gladiatorkampene kan ses som en slags opdragelse eller tilvænning af tilskuerne til krig. Med amfiteatrene opførte romerne en slags kunstige slagmarker, og gladiatorkampene kan fortolkes som en form for ritualkrige, hvor tilskuerne kunne opleve Romerrigets sejre ved fjerne grænser. Gladiatorkampene kunne være blodige, men mange kampe endte dog uden dødelig udgang. Træneren, hvis sociale status på linje med en alfons' var meget lav, levede af sin trup, som han måtte forsøge at beskytte bedst muligt. Mange gravindskrifter opremser gladiatorernes karrierer, og ofte rummer deres resultatliste både sejre, uafgjorte og flere nederlag. Samtidig afslører indskrifterne, at nogle gladiatorer trods deres formelle status som slaver havde kone og børn. I gennemsnit blev gladiatorerne dog kun 30 år og kæmpede ti gange. De bedste gladiatorer fik stjernestatus, og affærer mellem overklassekvinder og gladiatorer omtales hyppigt i den antikke litteratur som eksempel på det moralske forfald.

Gladiatorforestillingerne var især i Rom andet og mere end blot blodig underholdning. De var politisk teater, hvor forholdet mellem publikum og arrangøren var vigtigt. Gladiatorforestillingerne var ét af flere midler til at opnå popularitet blandt den brede befolkning, og Cicero sagde, at det romerske folks ønsker kom til udtryk tre steder: folkeforsamlinger, valg samt gladiatorkampe og hestevæddeløb. I kejsertiden gav de to sidstnævnte arrangementer i lighed med teaterforestillinger mulighed for at samles og se kejseren. Gennem bifaldsytringer eller pift havde publikum mulighed for at udtrykke deres mening om kejseren, og det kom flere gange til nøje planlagte demonstrationer, som kostede højtstående embedsmænd deres stillinger. Det var oprindeligt arrangøren, som havde ret til at benåde en besejret gladiator. Når kejseren gjorde det foran 50.000 tilskuere i Colosseum, understregede det hans position som rigets hersker, men det blev efterhånden en tradition at overlade beslutningen til publikum. Kejser Caligula forlod således en forestilling skummende af raseri, fordi begejstringen over frigivelsen af en sejrende gladiator i selve arenaen var så stor, at publikum viste gladiatoren større interesse end kejseren selv.

Latrin i Ostia. Elitens huse i byerne havde indlagt vand i stueetagen, mens den brede befolkning måtte benytte de offentlige latriner. Sådanne fandtes ofte i forbindelse med de store badeanlæg, således som det for eksempel var tilfældet i Roms havneby, Ostia.

Andre metoder til at opnå popularitet i senrepublikken var kornuddeling, opførelsen af templer, offentlige badeanlæg eller pengegaver. Alt dette blev i kejsertiden monopoliseret af kejseren, og de romerske satirikere er i kejsertiden fulde af foragt for Roms underklasse, som blev beskyldt for kun at interessere sig for brød og skuespil. Det er dog en sandhed med meget store modifikationer. Gladiatorkampene var forholdsvis sjældne forestillinger, og kornuddelingen var forbeholdt en begrænset gruppe af fribårne borgere. Kornet tilgodeså altså ikke de frigivne, hvoraf mange var håndværkere eller handlende, og heller ikke de meget dårligt stillede grupper som daglejere og tiggere, som kun sjældent omtales i kilderne.

Forskellen mellem rig og fattig blev forstærket på andre måder i løbet af kejsertiden. Der opstod i 100-tallet et juridisk skel, hvor senatorer, riddere, medlemmer af provinsbyernes byråd og veteraner blev idømt mildere straffe end resten af befolkningen for de samme forbrydelser. Den største gruppe blev kaldt 'de lavere' og risikerede ydmygende straffe som strafarbejde i minerne eller offentlig henrettelse i form af at blive kastet for de vilde dyr i arenaen eller korsfæstelse. De fine kunne 'nøjes' med eksil, en værdig henrettelse med sværd eller tilbud om selvmord.